

Medienos sektorius 2010

Prof. dr. Antanas Morkevičius

Pasibaigus dar vieniems finansinės krizės metams, tikslinamos jos datos, skaičiuojami nuostoliai. Ši krizė, skirtingai nei ankstesnės, atsirado be kilmės adreso ar kaip nors įvardytų politinių, ekonominių motyvų. Kai kas teigia, kad ją sukėlė piktavaliai komerciniai bankai. Bet jei tai tikrai piktavališka kokios nors šalies tam tikrų ūkio subjektų ar kartelių veikla, kodėl ji nebaudžiama?

Dar mažai diskutuojama ir apie tai, kokią įtaka mūsų ekonomikai ir krizei padarė Kinijos pramonė, ypač spartus jos augimas bei modernizavimas. Daug metų stebėjęs medienos sektoriaus veiklą, matęs, kaip kuriasi ir nyksta šios šakos įmonės, kaip kinta tam tikrų produkcijos rūšių gamyba, užsienio prekyba, įmonių pajamos ir išlaidos, dar nedrįstu vertinti, kokią žalą šiam segmentui bus padariusi besibaigianti krizė.

Neabejoju, kad krizės metu vyko ir visos šalies ūkiui naudingas įmonių, jų savininkų, vadovų ir specialistų patikros egzaminas, jų atrankos konkursas. Vienos įmonės tuo metu sunyko, kitos išaugo ir sustiprėjo, matomesni tapo vadovai ir specialistai, gebantys jau be tarpininkų bendrauti su įvairaus masto užsienio partneriais.

Atlaikius sunkmečio negandas teko ieškoti naujų, efektyvesnių gamybos valdymo būdų. Antai kai kurios įmonės (AB „Grigiškės“, UAB „Boen Lietuva“ ir kt.) nemažai pasiekė diegdamos sinchroninės gamybos („Toyota“ *lean manufacturing*) praktiką, leidžiančią optimizuoti užsakymų vykdymą, didinti darbo našumą. Koncerno SBA savininkas ir iki tol buvęs vienintelis akcininkas Arūnas Martinkevičius, siekdamas veiklos rezultatais suinteresuoti savo įmonių dirbančiuosius, nusprendė jiems parduoti dalį savo turimų akcijų.

Gamyba

Pramonės statistika rodo, kad, nepaisant sunkių krizės padarinių, Lietuvos medienos sektorius ne tik sėkmingai atsigauja, bet ir kokybiškai tobulėja. Pirmiausia tai matyti iš veikiančių įmonių skaičiaus dinamikos: didėja vertingesnę produkciją (baldus) gaminančių bendrovių skaičius (1 lentelė). Tuo pat metu gerokai sumažėjo mažų individualių pjautinę medieną gaminančių įmonių. Šios įmonės, dirbusios be šiuolaikinio modernaus ir daug kainuojančio energetikos ūkio, visiškai neperspektyvios ir vėliau ar anksčiau turės išnykti. Turėjome jų pernelyg daug, neretai atsitiktinai įsteigtų ir ne visuomet rentabiliai dirbusių. Toks įmonių skaičiaus mažėjimas nėra šakos krizės požymis, kaip pastaruoju metu neretai skelbė periodinė spauda.

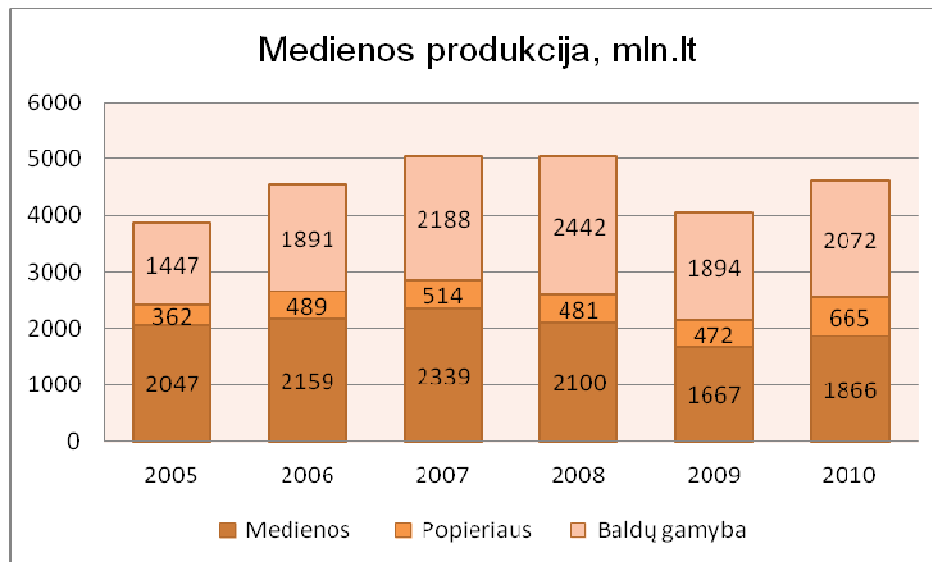
Kaip rodo produkcijos pardavimų dinamika, krizė medienos sektoriaus įmonėms buvo sunkiausia 2009-aisiais. Prasidėjo ji 2008 m., kai staiga ėmė mažėti medienos medžiagų paklausa ir gamyba, nors baldų gamyba tebeaugo (1 diagrama). 2008 m. jau buvo šiek tiek sumažėjusi ir popieriaus produkcija. Sumuodami visas tris produkcijos rūšis (medienos, baldų ir popieriaus) matome, kad dviejų gretutinių metų (2007 ir 2008) produkcija pasikeitė visai nežymiai (2007 m. – 5041 mln. litų, 2008 m. – 5023 mln. litų). 2009 m. visa medienos produkcija, lyginant su 2008 m., buvo sumažėjusi jau 20 proc., o 2010 m. – dar 8,4 proc. Popieriaus produkcijos 2010 m. pagaminta 38 proc. daugiau nei 2008 m., medienos – 9,1 proc. daugiau, o baldų – 1,5 proc. mažiau nei 2008 m.

1 lentelė. Medienos produkciją gaminančių įmonių skaičius (metų pradžioje)

Table 1. Number of wood processing companies (in the beginning of the year)

		2008	2009	2010	2011
1.	Bendrovės, iš viso Joint stock companies, total	1571	1647	1625	1628
	Medienos Timber	938	946	915	911
	Popieriaus Paper	76	76	77	83
	Baldų Furniture	557	625	633	634
2.	Individualios įm., iš viso Individual companies, total	683	625	537	490
	Medienos Timber	496	430	361	330
	Popieriaus Paper	20	19	15	11
	Baldų Furniture	167	176	161	149

1 diagrama. Medienos produkcija 2005–2010 m., mln. Lt
Diagram 1. Timber production, 2005-2010, in m Lt

Kad 2010 m. dar nebuvo pasiektas ankstesnis medienos produkcijos gamybos lygis, liudija informacija apie atskirų produkcijos rūšių gamybos apimtį (2 lentelė). Iš aštuonių produkcijos rūšių tik pagal vieną ir ne pačią svarbiausią (gofruotas kartonas) 2010 m. pasiektas ankstesnis gamybos lygis. Dar atsilieka baldų, medienos plokščių, ypač stalių dirbinių (langų ir

durų) gamyba. Pabrėžtina ir tai, kad medienos sektoriui buvo duobėti visi praėję metai (2 diagrama). Sunki buvo metų pradžia ir pabaiga, vangiai didėjo baldų gamyba.

Medienos sektorių šalyje ir užsienyje dabar reprezentuoja dešimt sėkmingai krizę išgyvenusių įmonių, kurių kiekvienos metų apyvarta didesnė kaip 100 mln. litų, ir dvigubai daugiau įmonių, kurių metų apyvarta – nuo 20 mln. iki 100 mln. litų.

Pastaraisiais metais dėl įvairių priežasčių sunyko ne tik daug mažų individualių, bet ir keletas stambesnių, gerą vardą ir didelę patirtį turėjusių bei įvairią produkciją gaminusių įmonių. Antai bankrotas buvo paskelbtas biuro baldų gamybos įmonei UAB „Narbutas ir Ko“, kėdžių gamybos įmonei AB „Venta“, baldų gamybos įmonėms AB „Dilikas“, UAB „Wood Team Production“, UAB „Dalios baldai“. Pačios veiklą nutraukė pjautinės medienos gamybos įmonės UAB „Pajūrio mediena“, UAB „Ochoco Lumber“ ir kt. Kartu galima pasidžiaugti, kad kai kurios iš bankrutavusių įmonių („Narbutas ir Ko“, „Venta“, „Dalios Baldai“) buvo operatyviai atkurtos ir toliau dirba.

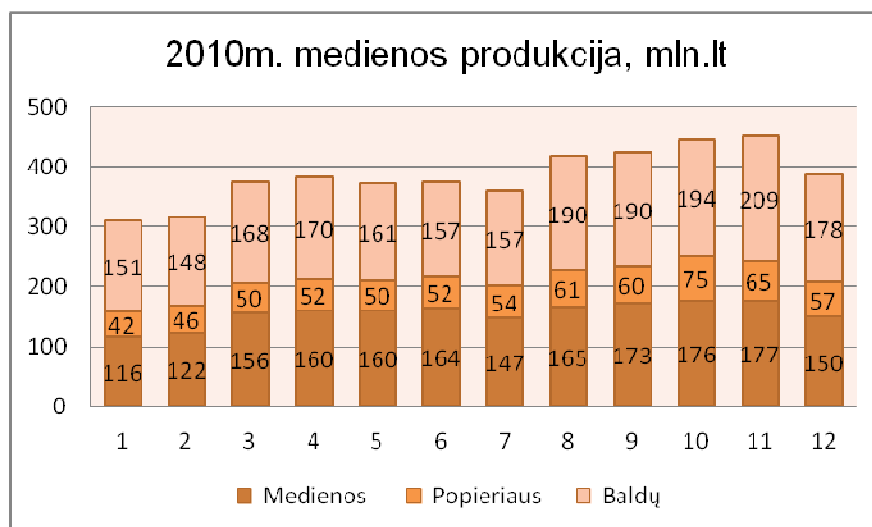
2 lentelė. Svarbiausi medienos gaminiai

Table 2. Main timber products

	2007	2008	2009	2010
Langai ir jų staktos, tūkst. vnt. Windows and frames, in thous. units	195,3	170,8	119,3	110,4
Durys ir jų staktos, tūkst. vnt. Doors and jambs, in thous. units	551,1	668,2	393,4	445,1
Klijuota fanera, tūkst. m ³ Plywood, in thous. m ³	64,0	43,5	47,1	56,2
Drožlių plokštė, tūkst. m ³ Chipboard, in thous. m ³	624,7	652,1	498,8	551,1
Plaušų plokštės, mln. m ² Hardboard, in thous. m ²	37,1	3,3	20,7	28,2
Popierius ir kartonas, tūkst. t Paper and cardboard, in thous. t	125,0	119,7	86,4	113,1
Raukšlėtasis kartonas ir tara, tūkst. t Corrugated cardboard and packaging, in thous. t	70,3	61,9	55,9	78,1
Baldai, mln. Lt, 2005 m. kainomis Furniture, in m Lt (in 2005 prices)	2188	2442	1894	2072
Baldai, mln.lt, tų metų kainomis Furniture, in m Lt (in actual prices)	2263	2573	1996	2192

2 diagrama.

Diagram 2.

Iš pastarųjų ketverių metų didžiųjų įmonių produkcijos pardavimų dinamikos (3 lentelė) matyti, kad pusė jų sunkmečio visai nepatyrė arba jau vėl pasiekė prieš tai buvusį gamybos lygį. Jau keleri metai sektoriaus veikloje didėja didžiųjų įmonių vaidmuo. 2007 m. jos pagamino 25,9 proc. visos medienos produkcijos, o 2010 m. – jau 32,2 proc.

Didžiausių medienos sektoriaus įmonių sąrašo viršuje yra dvi vienodo dydžio (pagal 2010 m. apyvartą) įmonės: UAB „Swedspan Girių bizonas“ ir AB „Vilniaus baldai“. Pirmoji iš jų atsirado tik 2009 m., reorganizavus UAB „Girių bizoną“ į dvi bendroves: „Swedspan girių bizonas“ ir „Swedwood Kazlų Rūda“. „Swedspan girių bizonas“, tęsdamas buvusio „Girių bizonos“ veiklą, gamina medienos drožlių plokštes ir yra didžiausia Baltijos šalyse tokio profilio įmonė. Kita Švedijos koncerno IKEA valdoma įmonė „Swedwood Kazlų Rūda“ gamina baldus. Jos praėjusių metų apyvarta buvo 139 mln. litų. Ji turi 510 dirbančiųjų, 2010 m. uždirbo 11 mln. litų grynojo audituoto pelno, o šiemet tikisi apyvartą padidinti jau iki 158 mln. litų.

3 lentelė. Didžiųjų įmonių produkcija, mln. Lt
Table 3. Sales of largest companies, in m Lt

Įmonė/company	2007	2008	2009	2010
1. Swedspan girių bizonas	194,2	247,9	211,3	198,4
2. Vilniaus baldai	151,5	137,5	149,0	197,2
3. Boen Lietuva	192,0	187,0	152,0	189,6
4. Klaipėdos mediena	113,2	144,1	153,5	167,8
5. Freda	113,3	112,6	105,4	157,4
6. Klaipėdos baldai	154,3	185,3	170,0	151,1
7. Grigiškės	134,1	135,5	109,7	129,7
8. Klaipėdos kartonas	121,0	107,6	63,2	114,7
9. Stora Enso Timber	88,0	59,6	59,0	92,1
10. Šilutės baldai	100,2	99,4	72,5	80,6
11. Sakuona	40,5	37,7	49,2	67,9
12. Tido	26,2	31,9	28,2	42,0
Iš viso 12 įmonių Total for 12 companies	1428,5	1486,1	1323,0	1588,5

Visos medienos pramonės All timber producers	5507	5624	4334	4923
Didžiųjų dalis, % Share of 12 largest, %	25,9	26,4	30,5	32,2

Didžiausios baldų gamybos įmonės „Vilniaus baldai“ pardavimai 2010 m. pasiekė 197,2 mln. litų, arba buvo 32,3 proc. didesni nei 2009 m. (149,0 mln. litų). Siekiant patenkinti didėjančius pagrindinio užsakovo IKEA užsakymus, praėjusiais metais dirbta visu pajėgumu, nenusižengiant aukštiesiems koncerno kokybės reikalavimams.

Ketvirtus metus iš eilės sėkmingai dirba abi didžiosios UAB „Vakarų medienos grupė“ (VMG) įmonės. AB „Klaipėdos mediena“ bus ir toliau pertvarkoma tik baldų gamybai. Ji trauksis toliau nuo Danės, užleisdama didelę dalį savo teritorijos upės krantinėms tvarkyti. Bus griaujami visi ankstesni faneros gamybos statiniai, o baldų gamybai pastatyti nauji. Statoma nauja moderni katilinė, žadama įrengti daug kartų taršą mažinančius oro filtrus. Savo produkciją ir technologijas ruošiasi keisti ir 1995 m. veiklą pradėjusi UAB „Sakuona“. Sėkmingai augdama ji atlaikė krizę. 2008 m. jos apyvarta buvo 37,7 mln., 2009 m. – 49,2 mln., o 2010-aisiais pasiekė 68 mln. litų. Dabar čia dar gaminamos lovų pagrindo konstrukcijos iš klijuotos faneros – 18 tūkst. m³ produkcijos per metus. „Sakuonos“ gaminiai gerai vertinami užsienyje: 97 proc. jų eksportuojama į Švediją, Vokietiją, Italiją, Prancūziją, Daniją.

Pastaruoju metu grupės įmonėse ypač daug dėmesio skiriama geresniam darbo organizavimui. Tą patį produktą gaminusi „Klaipėdos mediena“ prieš keletą metų nutraukė jo gamybą – visos pajėgos šiems gaminiams buvo sutelktos „Sakuonoje“. Per dvejus artimiausius metus numatyta čia investuoti apie 30 mln. litų visai naujos produkcijos gamybai pradėti. Įmonė ruošiasi gaminti lenktų formų, sferinius, erdvinius baldus – kėdutes, fotelius. Skelbiama, kad investuojama pagal sutartį su IKEA, kuriai bus tiekama visa naujoji produkcija.

Nesulaukusi Vyriausybės pritarimo statyti naują medienos plokščių ir baldų iš jų gamybos įmonę Alytuje, VMG naujas dideles investicijas nukreipė į Baltarusiją.

UAB „Boen Lietuva“, dėl sunkmečio turėjusi atleisti dalį dirbančiųjų, 2010-aisiais vėl padidino kolektyvą. Praėjusiais metais buvo toliau didinamas pajėgumas, tobulinamas gamybos organizavimas ir valdymas. Džiaugiamasi, kad dėl to užsakymų vykdymo laikas sutrumpėjo nuo mėnesio iki savaitės, smarkiai išaugo darbo našumas, rengiamasi statyti naują kogeneracinę katilinę.

2010 m. labai išaugo ir sustiprėjo AB „Grigiškės“ įmonių grupė, įsigijusi ir atgaivinusį prie bankroto ribos buvusią AB „Klaipėdos kartonas“. Praėjusiais metais grupės apyvarta siekė 230 mln. litų, t. y. buvo 111,1 mln. lito didesnė nei 2009-aisiais. Tikimasi, kad 2011 m. jos apyvarta pasieks 300 mln. litų, arba bus 30 proc. didesnė nei pernai. Grupės pelnas prieš apmokestinimą šiemet sieks 12 mln. litų ir bus 58 proc. didesnis nei 2010-aisiais. Pati bendrovė 2010 m. gavo 130 mln. litų pajamų ir dar nebuvo pasiekusi ikikrizinės apyvartos (2008 m. – 135,5 mln. litų). Tačiau 2011 m. planuojama gauti 145 mln. pajamų.

„NASDAQ OMX Baltic“ vertybinių popierių biržos, įvertinusios 56 prekybos sąrašuose esančias bendroves, 2010 m. pripažino AB „Grigiškės“ kaip didžiausią pažangą trijose Baltijos šalyse ryšių su investuotojais srityje padariusią bendrovę. Jos pažanga minėtoje srityje per metus sudarė 33 proc. Tikėtina, kad „Grigiškės“ jau artimiausiais metais bus viena iš didžiausių ir veikliausių Lietuvos medienos sektoriaus įmonių grupių.

Šiuo metu yra jau penkios didelės grupės. Didžiausia iš jų – SBA koncerno įmonių grupė, kurios metų apyvarta dabar dvigubai didesnė už „Grigiškių“. „Baltic American Concord“ grupei

priklauso trys, bet palyginti mažos bendrovės. Mažai aktyvios ir dalį savo įmonių jau yra praradusios „Libra“ ir „Baltijos baldų grupė“. „Libros“ grupė jau skelbė, kad trauksis iš medienos verslo.

Apie sėkmingai baigtus 2010 m. praneša UAB „Likmerė“, AB „Grafobal Vilnius“, UAB „Juodeliai“ ir kitos sektoriaus įmonės. Beržo lukštą gaminanti Latvijos koncerno „Latvijas Finieris“ valdoma antrinė įmonė „Likmerė“ teigia sunkmetį jau išgyvenusi, dirbanti visu pajėgumu ir besirengianti paleisti antrą gamybos liniją. Šiomet ji tikisi perdirbti jau 180 tūkst. m³ medienos ir pasiekti 60–65 mln. litų metinę apyvartą, o 2012 m. – pastatyti ir lukšto džiovyklą.

Vienai didesnių Europoje pakuočių spaudos ir gamybos įmonių grupei „Grafobal Group“ priklausanti Lietuvos ir Slovakijos įmonė „Grafobal Vilnius“, investavusi per 20 mln. litų, 2010 m. sostinės Naujosios Vilnios mikrorajone pastatė naują pakuotės gamyklą. Jai suteiktas pirmasis Lietuvoje ir naujas Europos Sąjungos šalyse higienos valdymo sertifikatas. Pakuotėmis maisto pramonę aprūpinanti bendrovė, turinti 150 darbuotojų, eksportuoja 80 proc. savo produkcijos.

„Juodeliai“ – viena didžiausių medinių padėklų gamintojų, eksportuojanti didelę dalį savo produkcijos, 2010 m. pasiekė 30 mln. litų apyvartą. Tai yra 62 proc. daugiau nei 2009-aisiais. Per 16 veiklos metų „Juodeliai“ smarkiai išaugo, turi du gamybos padalinius („Akmenynai“ ir „Jūrė“), 200 dirbančiųjų ir planuoja šiemet gauti 36 mln. litų pajamų.

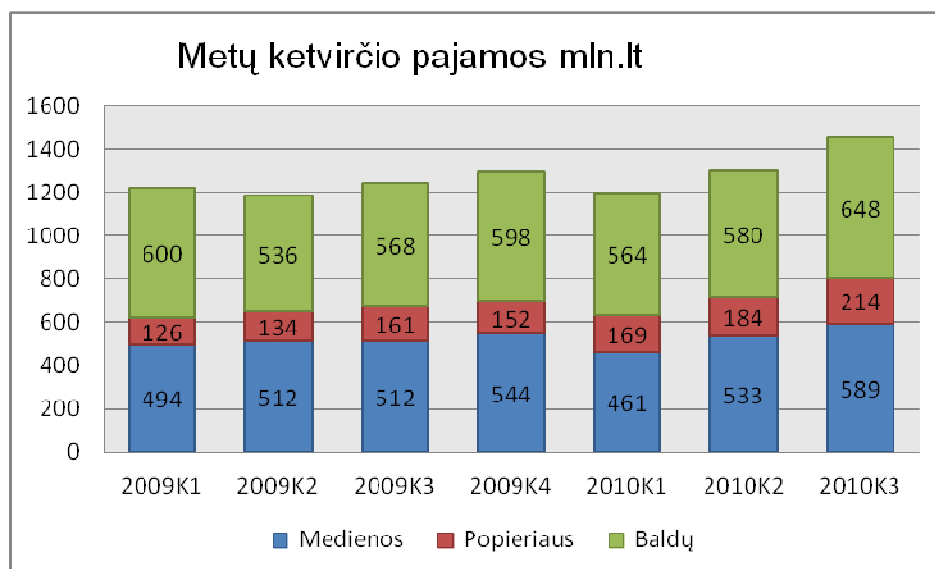
Apibendrinant visų trijų šakų (medienos, popieriaus, baldų) 2008–2010 m. gamybinės veiklos informaciją galima teigti, kad Lietuvos medienos sektorius sunkmetį išgyveno sėkmingai: vienu įmonių patirtą nuosmukį kompensavo pakankamai didelis kitų įmonių gamybos augimas. Būtina pabrėžti, kad ne dėl visų nuosmukio laikotarpio neigiamų padarinių kalta finansų krizė.

Veiklos rezultatai

Medienos sektoriaus pastarųjų metų nuosmukį iliustruoja už finansinę veiklą atsiskaitančių įmonių veiklos rezultatai: jų skaičiaus, turto, pajamų, pelno ir investicijų dinamika (4 lentelė). Skaičiai liudija, kad medienos produkciją gaminančių įmonių turtas sumažėjęs beveik penktadaliu, o investicijos – daugiau nei dvigubai. Manau, tai bus aktualiausia artimiausių metų problema. Ypač ryškus baldų pramonės, teikiančios didžiausią produkcijos, pajamų ir pelno dalį, skirtumas. Baldų pramonė labai atsilieka ir pagal materialinių investicijų dydį. Žinia apie kiek sumažėjusį įmonių skaičių neturėtų gąsdinti dėl kelių priežasčių. Pirmiausia dėl verslininkų migracijos ieškant didesnių pajamų, dėl kintančios tam tikrų medžiagų rūšių ir gaminių paklausos, kreditų investicijoms stygiaus ir pan. Pelno dinamika yra optimistinė, o produkcijos pardavimo pajamos (3 diagrama) pastaruoju metu augo gana dinamiškai.

3 diagrama

Diagram 3

4 lentelė. Finansiniai veiklos rezultatai (III ketvirtis)

Table 4. Operational results (3rd quarter)

	2007	2008	2009	2010
Įmonių skaičius Number of companies				
Medienos /Timber	948	943	939	880
Popieriaus/Paper	77	76	73	73
Baldų/Furniture	500	578	633	621
	1525	1597	1645	1574
Turtas, mln. Lt Assets, in m Lt				
Medienos/Timber	2075	2207	2105	1926
Popieriaus/Paper	510	662	664	760
Baldų/Furniture	1504	1987	1491	1423
Iš viso/Total	4089	4856	4260	4109
Pardavimo pajamos, mln. Lt Sales, in m Lt				
Medienos/Timber	657	628	512	589
Popieriaus /Paper	149	160	161	214
Baldų/Furniture	604	736	568	648
Iš viso/Total	1410	1524	1241	1451
Pelnas/nuostolis (-), mln. Lt Profit/loss (-), in m Lt				
Medienos/Timber	22	-28	11	36
Popieriaus/Paper	8	5	16	18
Baldų/Furniture	41	28	56	49
Iš viso/Total	71	5	83	103
Investicijos, mln. Lt Investments, in m Lt				

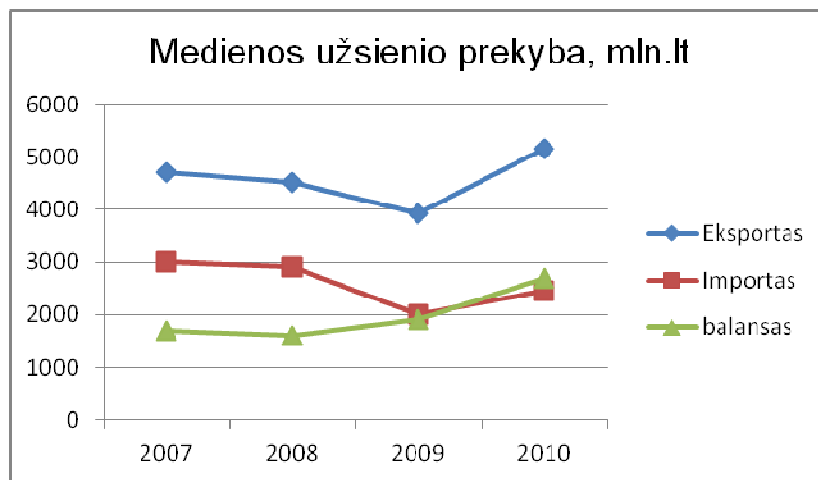
Medienos/Timber	45	70	23	25
Popieriaus/Paper	19	12	4	18
Baldų /Furniture	63	17	8	9
Iš viso/Total	127	99	35	52

Užsienio prekyba

2010 m. medienos prekių užsienio prekybos rezultatai yra neabejotinai geri: išlieka teigiamas ir toliau gerėjantis prekybos balansas (4 diagrama). Eksportas jau viršijo 5 mlrd. litų. Ypač ženkliai – 11 proc. – 2010 m. išaugo baldų eksportas, viršijęs ikikrizinį lygį. Labiausiai prie šios produkcijos eksporto padidėjimo prisidėjo „Klaipėdos mediena“ (67,2 mln. litų), „Vilniaus baldai“ (46,5 mln. litų) ir „Sakuona“ (28,7 mln. litų). Atitinkamai išaugo ir viso eksporto baldų produkcijos dalis. Dar daugiau – 47 proc. – išaugo popieriaus prekių eksportas. Čia didžiausią prielaidą (19,3 mln. litų) davė „Grigiškės“ ir dar kelios pakuočių gamybos įmonės („Grafobal“, „PAX Markas“, „Bigas“ ir kt.). Gerais eksporto rezultatais džiaugiasi įmonės, gaminančios transporto padėklų ruošinius. Palyginti su ankstesniais metais, pernai išaugo apvaliosios padarinės medienos, kuro malkų ir granulių, surenkamų medinių statinių, dailidžių ir stalių dirbinių eksportas. Kai kurių medienos dirbinių eksportą skatino ir labai sumažėjusi vietinė paklausa.

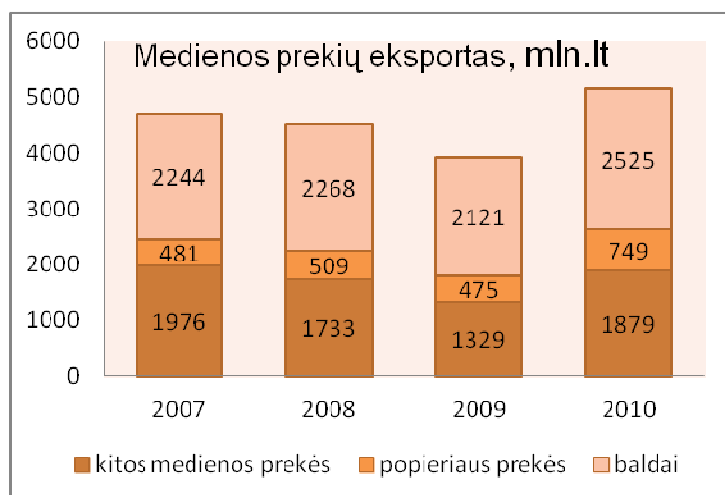
4 diagrama

Diagram 4

5 diagrama

Diagram 5

5 lentelė. Didžiausi medienos prekių eksportuotojai, mln. Lt
Table 5.

Company	2007	2008	2009	2010
1. Vilniaus baldai	147,6	136,1	148,5	194,1
2. Boen Lietuva	173,1	166,9	139,0	176,4
3. Klaipėdos mediena	94,6	117,4	137,9	162,2
4. Freda	105,7	109,7	100,5	138,3
5. Klaipėdos baldai	151,8	184,0	166,7	138,1
6. Šilutės baldai	88,9	85,5	67,0	79,5
7. Grigiškės	43,5	56,5	59,1	75,8
8. Klaipėdos kartonas	87,3	73,5	42,4	73,6
9. Sakuona	38,5	34,3	45,6	67,2
10. Swedspan Girių bizonas	173,1	166,9	92,5	29,1